

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Extra Posten.

Torsdagen den 15 Juni 1820.

Skådespelshuset och Skådespelen i Oceana.

(Utur: *Jerusalem's Skomakares Resor*
i Månen.)

Hvad slags skådespel tror väl detta folk vara värdigt deras uppmärksamhet? Männe man här ser dessa oanständiga löjligheter och tvetydigheter, som i en lika grad förolämpa hjertat och smaken? Eller männe ursinnige alskare slå sig för pannan, vrida ögonen mot himmeln och sluta sina qual med gift eller dolk? Eller är de ena skådeplats en skola för adla handlingar och goda känslor? Så tänkte jag, då jag öfver ingången till en präktig byggnad läste: *National-Theater*.

Jag inträdde genom en rymlig dörr, der man ej behöfde frukta att förlora en arm eller åtminstone ett rockskört. Här var ej den orimliga inrättningen med en nästan alldeles platt liggande Parterr, der man måste stå på tå för att stjela en blick framåt mellan hvarandras hufvuden, medan en annan del af åskådarne sitta upphöjda på en ställning, mindre för att väl kunna öfverse skådeplatsen än att sjelfve synas; en inrättning endast uppfunnen af högmodet, och temligen liknande vissa regeringsformer i månens konungariket.

Åskådarne suto alla på bänkar i en amphitheater af något oval form. Den ena

bänkens yta var alltid lika hög med den andras fot, hvarföre det stora antal människor, som här ägde tillräckligt utrymme, kunde se Theatern med lika beqvämlighet.

Innan piecen börjades, gaf mig en Oceaner följande underrättelse: "Vår regering anser icke Theatern som en fristad för lättingar och småherrar; den skulle blygas att använda stora summor på en anstalt, som ej hade annat ändamål än att hålla narrar vid godt lynne. Icke heller bör Theatern vara ett praktfullt lekverk, hvarmed man tror sig kunna inbilla en eller annan fåkunnig resände, att staten är rik och mäktig; ty förnuftigt folk må man aldrig inbilla sig att dermed kunna förblinda. Ännu mindre känna vi här dessa konstgrepp af tyran-politiken, som nyttjar Theatern som ett medel, dels att draga Publikens uppmärksamhet och interesse från statens angelägenheter, dels att försvaga, förvekliga och förderfva folkets karakter och dana det till trældom, hvarföre man förnämligast gynnar den orimliga prakt- och ton-leken Operan, på hvilken man en enda afton använder summor, hvilka, delade mellan tie fattiga och barnrika familjer, kunde göra hundrade människor lyckliga, i stället att dessa summor nu ej tjena till annat än att från nyttigare förrättningar locka 5 å 600 människor, hvaraf 300 gapa eller sofva, 100 klappa och 100 hvissla. Hos oss är Theatern en af de viktigaste statsinrättningar. Vi känna

Det värde snillet har öfver själarne. Den offentliga meningen och national-tänkesättet bero af stora författare. Intet är där- ligare än att försumma ett medel, som utan minsta sken af obehagligt tvång kan verka så oändligt mycket att gifva en moralisk och politisk riktning åt den delen af nationen, som egentligen är den mest maktpåliggande och verksamma, nemligen medelståndet. Vi bedömma våra författares arbeten icke blott efter deras ästhetiska värde. Ofta kan lastens och dårskapens förespråkare i högsta grad inne- hafva all den konst, hvarmed inbillnings- kraften väckes och hjertat hänryckes. Ofta kan en digt äga den högsta fullkomlig- het såsom digt betraktad, men från den moraliska synpunkten icke dess midre vara antingen onyttig eller förderlig, om den föreställer oss dygd och last som nästan likgiltiga ting, och endast viktiga så vidt de hafva inflytande på vårt kroppsliga väl; eller om den afmålar för oss makt, rang, höghet, adelskap på ett lockande och för mängdens ögon förblindande sätt; eller om den såsom dygder föreställer slafvisk undergifvenhet för tyranners vilja och blind tro på lögnaktiga lärar, på digtade him- melska sändebuds maktspråk och legender, eller kastar behagets och mildhetens rosenflor öfver de på olycksalighet och sjä- lens förnedring fruktbaraste laster. Kan sådant urskuldade dermed; att poeten blott är poet, och har således gjort nog, när han iakttagit konstens regler och uppnått den verkan, som är målet för denna konst? Det är santt, endast som skald betraktad har han då gjort nog; men är han ej till- ka medborgare och människa? Han har gjort väl deri, att eftersträfva fullkomlig- heten i sin digt; detta borde vara hans närmaste syftning; men bör han väl ur- aktlåta att dermed forena en ännu högre syftning, den sista, nemligen den på men- niskans och medborgarens bestämmelse, på tillvarelsens ändamål, som alla andra ändamål böra vara underordnade? Om han således icke är berättigad att betrakta sig

endast som skald, när han frambringar sitt verk, huru kunne vi då hafva minsta sken af rätt att aflägga vår mennisko-värdighet och betrakta oss själva endast som konst- domare, när vi vilja afgöra, om ett stycke är skådeplatsen värdigt eller icke? — På dessa grunder antaga vi aldrig något skådespel, om det i ästhetiskt hänseende än vore aldrig så godt, med mindre det har ett bestämdt moraliskt eller politiskt värde.”

”Våra dramatiska författare hafva der- före intet annat ändamål än att förbereda moralisk fullkomlighet och santt medbor- gerligt sinne. De eftersträfva alla att upp- höja och förädla våra tänkesätt, att berig- tiga våra känslor, att underkasta hela vårt väsende förnuftets bud. Gode medborgare belöna den författare, som lyckligast upp- når detta ändamål, icke med ett flyktigt stöj af beundran, utan med sann högakt- ning och kärlek.”

Här slutade Oceanern. En skön sym- foni öppnade skådespelet. Detta folk, som hade funnit orimligheten af att låta hjer- tats känslor sjungas efter full musik, för- stod icke dess mindre att bibehålla musi- ken på ett gagneligt och skönt sätt. Före hvarje Akt i piecen speltes en symfoni, som uttryckligen var dertill komponerad. Denna Symfoni försatte åskådaren i den sinnesstämning författaren kunde önska. När en Akt t. e. slutades sorgligt, och den derpå följande deremot begyntes med glada händelser, då uttryckte musiken, i bör- jan och tills öfver hälften, sorg igenom alla gradationer; men under andra häl- ten mildrades smärningoni det sorgliga, och slutades i ett uttryck af dunkel för- hoppning. På detta sätt blef ett närmare samband Akterna emellan, uppmärksam- heten fästades mera på piestens hufvud- intresse, och illusionen befördrades; ty e- huru man ej langre såg de handlande per- sonerna för sina ögon, återkallades deras situationer på ett starkt sinnligt sätt för inbillningen; man föll icke, när rideaun föll, på en gång ner från den poetiska till

den alldagliga världen. Efter sista Akten följde en symfoni, som fullkomligt svarade mot det intryck piécens katastrof borde göra hos åskådarna.

Denna afton uppfordes en Tragedie i fyra Akter. Man berättade mig, att hvarvarande författare alldeles icke kände några regler för Akternas antal och ställets enhet. Den enda regel de följde, var att intressera. När de trodde sig kunna underhålla intresset flera Akter igenom och derjemte förena alla de uppväckta känslorna i en enda åsyftad stor känsla (hvilket gör ett skådespel till ett helt), så utförde de handlingen i flera Akter; ty deri, trodde man, kunde mäktiga passioner och våldsamma driffjädtrar icke nog utvecklas; men här uppföras så mycket flera små skildrier af de mildare, isynnerhet husliga, dygderna och af märkvärdiga drag i adla och stora karakterer. — Symfonien efter dagens piéce, hvare en sann patriot föreställdes kämpande mot en inbrytande despotism och slutligen med stolthet dignade under fäderneslandets ruiner, gjorde hos mig ett ganska djupt intryck, och jag har aldrig, ej en gång efter den mästergaste föreställning af ett mästertligt skådespel, känt mig så genomträngd af digten som här, hvarest det moraliska intrycket förstärktes af det sinnliga. — Också bör jag anmärka, att här ej spelas mer än hvar tredje dag, emedan man tror, att Theatern, ehuru på bästa sätt inrättad, icke bör borttaga alltför mycket af invånarnes tid. För öfrigt är utrymmet i theater-salongen vida större än vanligt, och älskare af skådespel kunna således ofta nog tillfredsställa sin önskan.

Strödda tankar, af Novalis.

Ju inskränktere ett system är, desto mer behagar det de verldskloke. Så har Materialisternas system, Helvetii och äfven Lockes lära vunnit det mesta bifall bland denna klass. Så skall Kant alltid finna flera anhängare än Fichte.

Skulle det gifvas en förmögenhet inom oss, som här spelade samma rol, som fästet utom oss, ethern, denna osynligt synbara materia, de Visas sten, som är öfverallt och ingenstädes, allt och intet, Instinkt eller snille kalla vi den; den är allestädes före allt annat (*vorher*); den är framtidens fyllnad, tidsfyllnad öfverhuvud, det samma i tiden som de visas sten i rummet: förnuft, fantasi, förstånd och sinne äro blott dess särskilda functioner.

Genie är liksom själens själ, ett förhållande mellan själ och ande. Man kan med skäl kalla geniets substrat eller schema *idol*; idolen är människans analogon.

Med instinkt har människan börjat, med instinkt skall hon sluta. Instinkt är snillet i Paradiset före sjelfsplittringens (sjelfkännedomens) period. Människan skall splittra sig sjelf ej blott i två, utan äfven i tre o. s. v. delar.

Trollkarlen är poet. Profeten förhåller sig till trollkarlen som en man af smak till Skalden.

Naturen har qvickhet, humor, fantasi o. s. v. Det finnes natur-carricaturet bland djuren och plantorna. I djur-riket var naturen qvickast, här är den fullkomligt humoristisk. — Sten- och plant-naturen bär mera spår af fantasi. I människo-verlden visar sig den förnuftiga naturen prydd med fantasi och qvickhet.

Lågan är af djurisk natur. — Det gifves fyra slags lågor: 1:o sådana, hvilkas excrementer de organiska naturerna äro; 2:o hvilkas excrementer plantor; 3:o hvilkas excrementer djur; 4:o hvilkas excrementer människor äro. Ju starkare, ju konstigare lågan är, desto mera compliceradt och bildadt är excrementet. Allt ätande är en assimilations-process, en förbin-

delse- och alstrings-process. Lågan är det slukande *ναρ εσοχην*.

Vatten är en fukrig låga.

Ju starkare motståndet af det som skall förtäras är, desto lifligare blir njutnings-momentets låga. Användningen på oxygen (lifsluft). Qvinnan är vårt oxygen.

Ju mera själfull och bildad en människa är, desto personligare äro dess lem-mar, t. e. dess ögon, hand, finger o. s. v.

Allt andligt vidrörande liknar en trollstafs vidrörande. Allt kan blifva trollverktyg. Men den som verkningarne af ett sådant vidrörande förekomma så fabellika, så underbara, han erinre sig blott första vidrörandet af hans älskarinnas hand; hennes första betydande blick, då den afbrutna ljusstrålen är trollstafven; kärlekens första kyss och ord, och fråge sig om ej dessa ögonblicks trolleri också är fabellikt, underbart, oupplösligt och evigt.

Ögonspelet tillåter ett ganska mångfalldigt uttryck: de öfriga ansigts-åtbörder-na äro blott consonanter till ögon-vocalerna. Fysiognomi är således ansigtets teckenspråk. *Han har mycket fysiognomi* betyder: hans ansigte är en träffande, skicklig och idealiserande språk-organ. Fruntim-ren hafva isynnerhet en idealiserande fysiognomi; de kunna uttrycka känslorna ej blott sannt, utan äfven retande, skönt och

idealiskt. Genom långt umgänge lär man förstå ansigtsspråket. Den fullkomligaste fysiognomi måste vara allmän och absolut begriplig. Man skulle kunna kalla ögonen ett ljus-clavér. Ögat uttrycker sig, på samma sätt som strupen, genom högre och djupare toner (vocalerne), genom svagare och starkare ljus. Skulle fargerna ej kunna vara ljusconsonanterna? — — —

Då man talar om afsigten och konsten i Shakespears arbeten, måste man ej glömma att konsten hörer till naturen, och är liksom den sig sjelf åskådande, den sig sjelf efterapande, sig sjelf bildande naturen. En väl utvecklad naturs konst är utan tvifvel ganska mycket skild från förståndets, den blott resonnerande andens konstleri (Künsteley). Shakespeare var ingen calculator, ingen lärd; han var en kraftig, mångsidig själ, hvilkens uppfinningar och verk, såsom naturens alster, bära den tänkande andens prägel, och i hvilka äfven den siste skarpsinnige granskare skall finna ännu nya öfverensstämmelser med Universi oändliga byggnad, likhet med nyare ideer, förvandskaper med mensklighetens högre krafter och sinnen. De äro sinnbildliga och mångtydiga, enkla och outtömliga, såsom naturens alster, och ingen ting mera opassande kunde sägas om dem, än att de äro konstverk i detta ords vanliga inskränkta, mekaniska bemärkelse.

Prenumeration på *Nya Extra Posten* för sednare halfåret, emottages uti Hrr Utters & Comp., Östergrens och Deléns & Comp. Boklädor, med 2 R:dr B:co. Artiklar i hvarjehanda ämnen blifva med möjligaste skyndsamhet införde i denna Tidning, då de inlemnas i Hr Östergrens Musik- och Bokhandel vid stora Nygatan. Vid sådane insände Artiklars införande skall Redactionen hädanefter, som hittills, iakttaga den största opartiskhet, så att de övilkorligen införas äfven om de icke öfverensstämma med Redactionens egna åsikter, endast de äro af den beskaffenhet som uti Bladets första N:r äskas.

N:o 49, hvarmed sednare half-årgången börjas, utgives nästa Måndag.

Stockholm, tryckt hos JOHAN IMNELIUS, 1820.